
Suomalainen sanomalehti varovainen kannanottaja

Erkki Teikari

Wiborg-lehti julkaisi ensimmäisen suomalaisen pääkirjoituksen tai sellaiseksi tunnistetun 135 vuotta sitten, marraskuussa 1855. Ruotsinkielinen liberaali kirjallisuus-, kauppa- ja talouslehti toi tämän uudistuksen ulkomailta. Lehtien välinen polemiikki oli kuitenkin olematonta, ja kahden vuoden kuluttua Wiborgkin lopetti väliaikaisesti pääkirjoitusten julkaisemisen (Tommila 1988, 186).

Vähitellen väittäely ja argumentointi kuitenkin yleistyivät. Esimerkkinä jopa ulkomaiden tapahtumiin ulottuvista kannanotoista olivat liberaalien Helsingfors Dagbladin ja fennomaanien Suomettaren koko etusivun vieneet pääkirjoitukset 19.2.1864. Edellinen tuomitsi jyrkästi Preussin ja Itävallan hyökkäyksen Tanskaan ja asettui Tanskan puolelle, kun taas saksalaismielinen Suometar ymmärsi saksalaisten kansallisspyrkimyksiä (Landgren 1988, 313).

Perustehtäviä

Puolentoistasadan vuoden aikana lehdistön tehtävät ovat laajentuneet, ja mahdollisuudet täyttää lukijoiden tarpeet monella tavalla pa-

rantuneet. Pääkirjoituksen funktiot ovat kuitenkin hyvin samanlaiset kuin lehdistömmme alkuaikoina.

Sanomalehdeltä odotetaan edelleenkin myös mielipiteitä. Niiden esiintuominen ei kuitenkaan ole vain ekspressiivistä, ilmaisevaa, vaan myös instrumentaalista, harkitusti kirjoittajan ja/tai julkaisijan pyrkimyksiä edistävää.

Tälle ilmaisutavalle ovat sukua propaganda, tiedotus- ja valistustoiminta sekä mainonta.

Pääkirjoituksessa toimitus tuo esiin oman kantansa, joka ei saisi näkyä uutisissa. Se on lehden "institutionaalinen kannanotto", ja siksi se pääsääntöisesti on signeeraamaton. Suomessa kuitenkin Hufvudstadsbladet ja Vasabladet kertovat, kuka on pääkirjoituksen kirjoittaja.

Tavallisimmin pääkirjoituksen tekee päätoimittaja tai joku heistä, artikkelitoimittaja, joka on suoraan päätoimittajan alainen, ja suurissa lehdissä myös eri osastojen esimiehet ja poliittiset toimittajat laativat pääkirjoituksia.

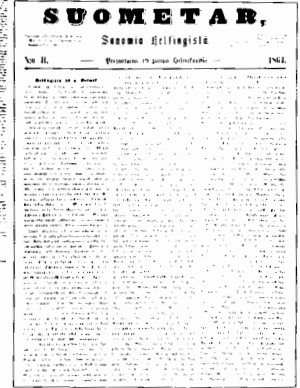
Tavoitteena mielipiteet

Pääsääntöisesti tarkoituksena on vaikuttaa mielipiteisiin ja johtaa lukija halutunlaiseen toimintaan. Pääkirjoitus myös edustaa yhtä lehtimielipidettä muiden joukossa. Se sisältää usein taustointia, valistusta, tapahtumien selostusta, joskus ajanvietettä ja huvitustakin. Pääkirjoitukselle on annettu myös ennustus-tehtäviä.

Pääkirjoitus, joihin myös nk. toiset pääkirjoitukset eli jälkiartikkelit luetaan, kuuluu lehden artikkeliaineistoon. "Artikkeli" juontuu latinan sanasta *articulus*, joka tarkoittaa pykälää. Pääkirjoitusten tiukka asiapitoisuus, usein myös sisällöllinen monimutkaisuus ja tyylin jäykkyys vastaavat alkuperäisen "artikkelin" luonnetta. Kun pääkirjoitus vielä 1940-luvulla saattoi ulottua kahdella palstalla sivun ylälaidasta alalaitaan, alkoi se 1960-luvun jälkeen selvästi lyhentyä (Salminen 1988, 286).

Taiton ja yleensä lehden ulkoasun merkityksen korostuessa on pääkirjoituspalstakin saanut typografista "väritystä" 1970- ja 1980-luvulla. Aamulehti alkoi Raino Vehmaksen aikana julkaista hyvin lyhyitä, kevyeen tyyliin laadittuja jälkiartikkeleja. Helsingin Sanomat on vaihdellut pääkirjoitussivun taittoa.

Moni lehti käyttää pääkirjoituksissa valokuvia, jotka ovat usein symbolisia, sekä piirroksia. Pääkirjoitusten kuvituksen aloitti Hufvudstadsbladet 1960-luvun lopulla. Malli tuotiin Ruotsista. Muutamassa lehdessä pääkirjoitus on saanut lyhyen, erillisen "ingressin", johon tiivistetään kirjoituksen tärkein kannanotto.

Vuonna 1864 käytiin kiivasta väittelyä Preussin ja Itävallan hyökkäyksestä Tanskaan. Pääkirjoitukset veivät koko etusivun, joka tosin Suomettaressakin oli pienempi kuin A4-kokoinen liuska.

SAVON SANOMAT

Kuukausi 11 n. 196

Aiheellinen muistutus

Ruotsalaisen kulttuurin ja taiteen muistutus... (The text continues with a detailed historical account of a cultural event or exhibition, mentioning various artists and their works.)

Ilkka Kahman... (Caption describing the man in the photograph, likely the author of the article or a related figure.)

Moniääninen sanomalehdistö

Yhteiskunnallinen järjestelmä, yhteiskunnan ideologia määrittelee varsin pitkälle lehdistön tehtävät. Marxilaisen teorian mukaan lehdis-

Ensimmäiset kuvat tulivat suomalaisten sanomalehtien pääkirjoituksiin vasta kaksi vuosikymmentä siten.

tö on kollektiivinen propagandisti, agitaattori ja organisaattori. Vahva mielipiteisiin vaikuttamisen perinne on säilynyt myös Neuvostoliiton uusissa, ns. glasnost-lehdissä.

Adolf Hitler ei antanut lehdistölle muuta merkitystä kuin sen, joka mitattiin "kansakunnan poliittisen taistelun" tavoitteilla.

Niin sanotuissa länsimaissa sananvapauden tavoitteisiin liittyy moniarvoinen lehdistö, jota osaksi ylläpidetään valtion tai muun julkisen tuen avulla. Toisaalta vapaa kilpailu on vuosi vuodelta lisännyt ykkös- ja kakkoslehtien välisiä levikkieroja.

Suomessa on puolueiden äänenkannattajia, sitoutumattomia eli riippumattomia ja puolueettomia lehtiä. Jälkimmäisiä edustavat eräät perinteiset paikallislehdet (pitäjälehdet), jotka eivät ollenkaan puutu poliittisiin tai muihin yhteiskunnallisiin ristiriitoihin. Sen sijaan sitoutumaton lehti ottaa kantaa antamatta kuitenkaan tukeaan johdonmukaisesti jollekin puolueelle tai ajatussuunnalle.

Äänenkannattajista sitoutumattomia

1950- ja 1960-luvulla raivonneen lehtikuoleman lisäksi toinen suomalaisen sanomalehdistön huomattava rakennemuutos on ollut puoluesidonnaisuuden väheneminen. Kun 1950-luvun alussa sitoutumattomien sanomalehtien osuus vähintään kolme kertaa viikossa ilmestyvien lehtien kokonaislevikistä oli reilut 30 prosenttia, se jo vuonna 1966 oli 50 ja 1980-luvun alussa 60 prosenttia (Salminen 1988, 149). Nyt se on noin 70 prosenttia.

Vuonna 1950 suomenkielisistä sanomalehdistä oli puoluelehtiä 63 ja sitoutumattomia 23. Vuonna 1990 on äänenkannattajia enää 32 ja sitoutumattomia 64, kun erikoissanomalehtiä ei oteta lukuun.

Rakennemuutoksen eri tekijät ovat verottaneet eniten kokoomuslehdistöä. Vuonna

1949 äänenkannattajia oli 20, nyt neljä. Edistyspuolue alkoi menettää lehtiään jo 1940-luvulla. Vuonna 1939 sillä oli 10 äänenkannattajaa, vuosikymmentä myöhemmin vain kolme.

Maalaisliitto/Suomen keskusta on pitänyt hyvin lehtiasemansa, sillä vuonna 1949 olleista 16 lehdestä on äänenkannattajia vielä 10, jos Keski-suomalainen lasketaan sitoutumattomaksi. SDP:n päivälehtien määrä on pudonnut 15:stä seitsemään, SKDL:n 13:sta kuuteen, mutta tilanne on epäselvä vasemmistoliiton perustamisen ja Kansan Uutisten sitoutumattomaksi julistautumisen jälkeen. Lisäksi SKPy:llä on Tiedonantaja.

Puolueiden vaikutusvalta lehdistössä ja tuen odotukset ovat selvästi vähentyneet, varsinkin kun muistetaan, että kaikki merkittävät sitoutumattomat lehdet ovat joskus olleet puoluelehtiä.

Tärkein selitys tähän ilmiöön on kaupallisuus eli levikkikilpailu. Liikeyrityksinä toimivat lehdet eivät halua sitoutua tunnustukselliseen aatteellisuuteen, kun pyrkimyksenä kuitenkin on myydä lehteä kaikkien aatesuuntien kannattajille.

Pääkirjoitus on dialogi

Pääkirjoituksen aiheisto keskittyy pääasiassa aktuelleihin kotimaan tapahtumiin, ulkomaiden sisäisiin asioihin ja kansainväliseen politiikkaan, erityisesti konflikteihin, oman maan ja kansainväliseen talouteen, harvemmin kansallis-, kulttuuri- ja urheilupolitiikkaan.

Tekstityypiltään pääkirjoitukset ovat argumentoivia; jonkin mielipiteen puolesta, jonka lukijan toivotaan omaksuvan. Ne ovat monologeja, mutta myös dialogisia siinä mielessä, että ne ottavat kantaa siihen, mitä aiheesta on aiemmin sanottu tai kirjoitettu. Argumentaatiota tosin tarvitaan vain, kun on olemassa ris-

tiriita tai kun se on ilmaistu (Tirkkonen-Condit 1988, 168-169).

Lehdet eivät Tirkkonen-Conditin mukaan juuri käsittele aiheita, joista lukijoiden tiedetään olevan eri mieltä. Lukijakunta tosin on tavallisesti niin heterogeeninen, ellei kyseessä ole pienehkö puoluelehti, että tämä näkemys pitää vain osittain paikkansa. On tosin aiheita, joista lukijat eivät ole ehtineet muodostaa mielipidettä, eikä ole harvinaista, että kun ristiriita esitetään persoonattomasti, on mahdollista sisällyttää lukijakin mahdollisten vastustajien joukkoon. Useimmiten sellaisen osassa on kuitenkin jokin "kolmas osapuoli".

Muutama esimerkki Tirkkonen-Conditin tutkimuksesta (1988, 170-171) osoittaa, mitä "vastapuolella" tarkoitetaan:

The Observer: "Mihail Gorbatschovin mammuttipuhe ei tehnyt Neuvostoliiton ongelmien ratkaisua yhtään helpommaksi." Oletetaan, että joku luuli puheen ratkaisevan ongelmia.

Helsingin Sanomat: "Reaganin takaiskun merkittävyttä on turha liioitella." Tässä, niin kuin edellisessäkin, vastustaja on määrittämätön 'joku', joka voi sisältää myös lukijan. Useimmiten vastustaja on kuitenkin selvästi mainittu, esimerkiksi hallitus, jokin puolue jne.

Kielellisiä keinoja

Mielipidetekstin kaksijakoisuus näkyy kielen tasolla usein myös kaksijakoisena dialogimaisuutena siten, että taustana aiemmin esitetyt käsitykset ilmaistaan passiivimuodoilla, kuten *sanotaan, väitetään, on otaksuttu, uskottu, oletetaan*, ja näiden lisäksi myönnyttelevin *sanoihin: vaikka, tosin, tietysti, eittämättä, kieltämättä, toki, joskin, jos kohta, jos vaikka*.

Kirjoittajan näkemyksiä tulkitaan kieltoilmauksin, kuten *ei näytä olevan, ei sinänsä ole mahdollista*, ja vastakohtapartikkelein, joita

Oulussa ilmestynvä keskustalainen Liitto käyttää pääkirjoitussivullaan suomalaisittain vahvoja typografisia tehosteita. Pääkirjoitusten kuvitus on useimmiten symbolista.

Mielivaltaa

Valkoinen mies piirteli kaartiensa kanssa viivottimella Afrikan rajoja, joilla ei ole juuri tekemistä hemojen alkuperäisten rajojen kanssa.

Meillä Suomessa näyttää olevan omat siirtomaaherramme. Sisäministeriö on tehnyt "alustavan maakuntajaotuksen", jolla ei paikallisten oletettujen tekemistä satakuntalaisen maakunnan kanssa.

Ja suuntakin on jo valtionhallinnosta tuttu: Satakuntaa tyypistään kaikin tavoin. Seläiset satakuntalaiset kunnat kuin Punkalaidun, Kihniö, Yammala, Kiikoinen, Hämeenkyrö, Parkano jne. on piirretty oman maakuntiansa ulkopuolelle. Jokohan satakuntalaiset ministerit voisivat lyödä nyrkkiä pöytään!

Satakunnan Kansa julkaisee ainoana suomalaisena sanomalehtenä lyhyen kannanoton myös etusivullaan, sen oikeassa atakulmassa.

tedettin mitä kokouksessa tuleman pitää". Kokousta ei voi tulla lausumaan perusteella antaa demok-

mus vaastaa energiaa ja tarpeen mukaan vaikka ihmankorotuksen ruostaa sähkökautista

KUKA ?	MITÄ ?	HAH ?
--------	--------	-------

Jos on aikoihin olettanut, niin näiden lomakkeiden puolesta on annettu lisäohjeita. Tärkeää on kysyä myös, että mikä on kysyjän näkökulma kysymykseen. Kysymykset ja vastaukset on hyvä tehdä selkeinä ja ymmärrettävinä. Kysymykset on hyvä tehdä selkeinä ja ymmärrettävinä. Kysymykset on hyvä tehdä selkeinä ja ymmärrettävinä.

ovat kuitenkin, kumminkin, toisaalta, silti, sitenkään ja siitä huolimatta. Maltillisissa mielipideteksteissä, kuten juuri pääkirjoituksissa, esitetään myös vastakkaiset näkemykset ja torjutaan ne sopivin sanakääntein (Kauppinen-Laurinen 1988, 61).

Sanavalinnoilla on arvottavissa teksteissä keskeinen vaikutus. Sama asia voidaan ilmaista eri tavoin, jolloin merkitys muuttuu: hinnantarkistus-/korotus, ennakkotarkastus/sensuuri, työllisyys-/työttömyystilanne, väite/tieto/informaatio, vapaus-/kansalais-/sisällis-/luokkasota, varma taho/luotettava lähde/silminnäkijä, sanoi/totesi/väitti/leimasi jne. (Tiittula 1989, 8-9).

Käyttökelpoinen ase mielipideteksteissä on presuppositio, lauseen sisään upotettu väittäjä, jota pidetään itsestäänselvyytenä. Esimerkiksi lause, "miten tahansa päivähoito järjestetäänkin, tärkeintä on, että vanhempien valinnanvapaus säilyy", sisältää sen presupposition, että vanhemmilla on jo ennestään valinnanvapaus (Tiittula 1989, 9).

Näkemykset hukassa

Antti Pullinen kirjoitti Suomalaisessa Suomessa yli kaksi vuosikymmentä sitten (1968, 544-545): "Valitettavan usein lehti ei ota kantaa, pääkirjoitus on toteamusten summa ja korkeintaan huokaus 'jotain olisi tehtävä' muistuttaa, että lehti ei ole tyytyväinen nykyiseen olotilaan." Toinen kritiikkiä saanut ilmiö oli pääkirjoitusten epäajankohtaisuus.

Sonja Tirkkonen-Condit on 180 pääkirjoitusta käsittäneen tutkimuksensa (1988) perusteella päättänyt arvioimaan, että suomalaisen kulttuuri saattaa olla otollisempi argumentoinnin käyttämiseen kuin angloamerikkalainen kulttuuri.

Tutkimuksen kohteena olivat seuraavat kuusi sanomalehteä: liberaalit The Observer

Vasemmistoliiton Hämeen Yhteistyössä on usein kolme lyhyttä jälkiartikkelia.

KALEVA

SUOMEN KANSALLINEN SANOMALEHTI
Perustettu vuonna 1900

OLELUSSA
10. kesäkuuta 1990

Ei pelkkä tuulentupia

Suomessakin on ryhdyttävä substanssimaan vakavasti tulivoimaan, sillä se on veden ohella ainoa rikkittömästi tuottava energia.

Tanskassa tuotetaan jo 1,5 prosenttia sähköstä tuulivoimalla. Tuuli on merkittävä energialähde monissa muissa maissa. Suomessa asia on edistyneemmilläkin voimakkuuksilla. Tuulen voimakkuus on tuntuva kantoasteella, ja se on huomattavasti suurempi kuin lämpöenergian. Tuulen voima on suoraan verrannollinen tuulen nopeuden neliöön. Tuulen voima on suoraan verrannollinen tuulen nopeuden neliöön. Tuulen voima on suoraan verrannollinen tuulen nopeuden neliöön.

Ennenkuin voidaan kokonaan poistaa edes suurta summaa maksavilla pöyhöttimillä. Vaikka ennestään sähköntuotannon kasvua ei voida tydyttää pelkillä tuulivoimalla, joudaan kuitenkin hyväksyä vääntöä ja kääntöä. Kun vaikkakin ovat ympäristöystävällisiä ja melkein hämpelöitä, ne eivät olekaan sellaisia, joihin ei voisi luottaa. Niiden käyttöön on otettava huomioon myös muut tekijät, kuten esimerkiksi tuulen voimakkuus ja suunta. Tuulen voima on suoraan verrannollinen tuulen nopeuden neliöön.

Vaarana päällekkäisyys

Kunnallisaikana koulun aloittaminen Pohjois-Suomessa on kannatettavaa, mutta se ei saa liittää aikuisopetuksen päällekkäisyyttä.

Oululainen Kaleva tiivistää pääkirjoituksen ja jälkiartikkelin olennaisen sanoman "ingressiin".

Englannista ja The New York Times, amerikkalainen konservatiivinen laatu-lehti The Wall Street Journal, Helsingin Sanomat, Kansan Uutiset (kd.) ja Keski-suomalainen, joka analyysia tehtäessä oli keskustapuolueen äänenkannattaja. Kustakin tutkittiin 30 pääkirjoitusta, joista etsittiin ydinteesiä. Jos sellainen löydettiin, määriteltiin, miten argumentointi tai ristiriita oli ilmaistu.

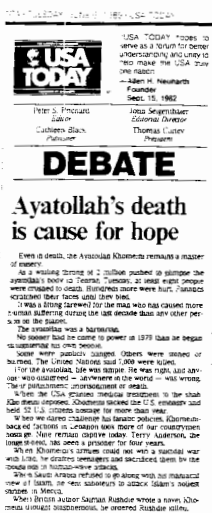
Oheisessa asetelmassa ovat ne pääkirjoitusten lukumäärät, joissa ydinteesi oli havaittavissa ja erimielisyys ilmaistuna, sekä niiden prosentiosuudet pääkirjoitusten koko määrästä:

	ydinteesi	pros.	erimiel. pros.	
The Observer	27	90	21	70
The New York Times	28	93	13	43
The Wall Street Journal	28	93	17	57
Helsingin Sanomat	16	53	13	43
Kansan Uutiset	24	80	19	63
Keski-suomalainen	19	63	12	40

Suomalaisissa lehdissä teesit näyttävät olevan hajallaan, ajatuksia ei ole vedetty yhteen, eikä aina ole selkeää teesiä ollenkaan. Siten pääkirjoitukset saattavat sisältää pelkästään informaatiota. Angloamerikkalaisten lehtien pääkirjoituksissa on tämän tutkimuksen mukaan ydinteesi lähes aina.

Sen sijaan erimielisyyden ilmaisemisesta ei ole tehtävissä yhtä 'yksinkertaisia' päätelmiä. Oppositiolehdissä (suurbisneksen ja oikeiston The Observer sekä Kansan Uutiset) otettiin kantaa muita useammin, kun taas "johtavissa lehdissä" (The New York Times ja Helsingin Sanomat) erimielisyys ilmaistaan harvemmin. Keski-suomalaisen aineisuuden Tirkkonen-Condit selittää sen asemalla alueensa johtavana lehtenä ja silloisen hallituspuolueen äänenkannattajana, "konsensuslehtenä" (1988, 173-174).

Johtopäätöksensä tästä on, että lehden politiisesta ja journalistisesta asemasta riippuu

Lukuisten lehtiuidustusten esikuva USA Today pitäytyy pääkirjoituksessaan melko perinteiseen perusmalliin

8 THE EUROPEAN - Weekend May 18-20 1990

Maaliskuun 11. päivänä tänä vuonna ensimmäisen numeronsa julkaisut The European on tyografisesti näyttävä lehti, mutta pääkirjoituksen ulkoasu on perinteinen. Lehden logo kuitenkin painetaan sinisellä värillä.

PAGE 6

Daily Mail COMMENT

Eastern Europe banks on Britain

IN siting its new bank for financing Eastern Europe's economic revival in London, our Western partners have given a resounding vote of confidence in Britain's future role. It will bring 1,000 highly-paid jobs to the new Dockland development. More important, it will confirm London's status as the capital of European finance.

It was no accident. London was chosen after heavy lobbying by Mrs Thatcher and a deal with M. Mitterrand by which his man, Jacques Attali, becomes the bank's first president. It shows what can be achieved by taking a positive approach, working with our partners and pursuing our national interest in international initiatives from the inside.

Wakeham's key job

THE appointment of Energy supremo John Wakeham as co-ordinator of Government information is so sensible that it seems extraordinary that it did not happen before. For many of the Government's troubles, especially in

ennakoidun erimielisyyden julkituominen. Poliittisesti "neutraalit" ja konsensuslehdet ovat taipuvaisia ilmaisemaan erimielisyyden implisiittisesti, kun taas poliittisesti radikaalit ja oppositiolehdet tekevät sen eksplisiittisesti. Näin ollen lehden asema vaikuttaa enemmän erimielisyyden ilmaisemistapaan kuin "kansallinen kulttuuri".

Hartmut Lenk ja Liisa Tiittula (1990) tutkivat suurvaltojen Moskovassa 1988 pidetystä huippukokouksesta tehtyjä pääkirjoituksia tai uutiskommentteja. Aineisto oli suppea, viisi suomalaisten ja viisi saksankielisten lehtien pääkirjoitusta, mutta niistä tutkittiin kaikki ilmaukset. Ne luokiteltiin informoiviin, arvotaviin ja näiden välimuotona sekä arvottavan että informoivan komponentin sisältäviin.

'Bulevardilehti' Daily Mail käyttää vahvaa typografiaa kommentteissaankin.

	lause- määrä	inf. %	inf. + arv. %	arv. %	muut (N)
Frankf. Allg. Zeitung	46	15	54	26	2
Wiener Zeitung	46	17	33	35	2
Basler Zeitung	32	9	50	41	-
Neues Deutschland	30	27	43	30	-
Junge Welt	42	17	57	24	1
Saksalaiset yhteensä ja keskiarvoprosentit	196	17	47	31	5
Helsingin Sanomat	41	56	27	17	-
Uusi Suomi	32	44	25	31	-
Suomenmaa	39	54	23	21	1
Aamulehti	28	50	4	43	1
Kansan Uutiset	8	25	25	50	-
Suomalaiset yhteensä ja keskiarvoprosentit	148	50	21	28	2

Suomalaiset pääkirjoitukset sisälsivät huomattavasti enemmän pelkästään informatiivisia ilmauksia kuin saksalaiset. Sekä että -lausekkeita saksalainen pääkirjoituskulttuuri tuottaa huomattavasti enemmän kuin suomalainen (Lenk-Tiittula 1990, 176-177). Lehden poliittisen ja lehdistöllisen aseman vaikutus näkyy tässä tutkimuksessa samalla tavalla kuin Tirkkonen-Conditin saamissa tuloksissa.

Vaikutusteho

Huomioarvotutkimusten mukaan pääkirjoitukset lukee ainakin yli puolenvälin 7-10 prosenttia lukijoista (Maakuntien Ykköslehtien obslās-tutkimus 1980 ja Satakunnan Kansan obslās-tutkimus 1987). Vaihtelu on kirjoitusten aiheista riippuen kuitenkin suuri, 4-12 prosenttia.

Pääkirjoitukset on usein tarkoitettu politiikan ja talouselämän päättäjille. Melkoinen osa lukijoista koostuneekin näistä piireistä.

Mutta onko sanomalehdellä todellista vaikutusta? Ennen toista maailmansotaa uskoettiin yleisesti sanomalehden suureen tehoon. Sodan jälkeen amerikkalainen empiirinen vaikutustutkimus kumosi nämä käsitykset, ja lehdistön vaikutusmahdollisuuksia pidettiin hyvin pieninä.

Sanomalehden arvostus koki kuitenkin 'uuden nousun' 1960- ja 1970-luvulla, jolloin ryhdyttiin puhumaan sen vaikutuksista pitkällä aikavälillä. Enää ei kiinnitetty huomiota lyhyen tähtäyksen ilmiöihin niin kuin ennen toista maailmansotaa.

Vaikuttaminen käy kuitenkin yhä vaikeammaksi, mitä ylemmäksi tullaan ns. vaikutushierarkiassa. Sen alimmalla tasolla ovat tiedot ja huipulla teot. Joukkotiedotuksen vaikutus perustuu paljolti siihen, että se tavallaan sanoo, mitkä ilmiöt ja prosessit ovat keskustelemisen arvoisia asioita (Hemánus 1988, 470-471).

Verrattaessa sanomalehden tehoa vaikutta-

jana muihin joukkotiedotus-, erityisesti sähkövälineisiin, sen etuihin lasketaan mahdollisuus valita otollinen lukemisajankohta, tyyllinen ja kielellinen kohdentaminen, luetun jääminen mieleen kuultua paremmin sekä se, että vaikeaa ja syvällistä tekstiä on helpompi lukea kuin kuunnella.

Kirjallisuus

HEMÁNUS, Pertti. Suomen sanomalehdistö tänään ja huomenna. Teoksessa: Suomen lehdistön historia 3. Jyväskylä 1988.

KAUPPINEN, Anneli & LAURINEN, Leena. Tekstioppi. Johdatus ajatuksen ja kielen yhteistyöhön. Vaasa 1988.

LANDGREN, Lars. Kieli ja aate – politisoituva sanomalehdistö 1860-1889. Teoksessa: Suomen lehdistön historia 1. Kuopio 1988.

LENK, Hartmut E.H. & TIITTULA, Liisa. Die implizite Botschaft. Eine kontrastive Untersuchung zum Explizitätsgrad von Bewertungshandlungen in Pressekommentaren/Leitartikeln. Teoksessa: Der Ginkgo Baum. Germanisches Jahrbuch für Nordeuropa. Neunte Folge. Helsinki 1990.

PULLINEN, Antti. Pääkirjoitukset sanomalehdissä. Suomalainen Suomi 9/1968.

SALMINEN, Esko. Sitoutumattomuuden ja laajenevan informaation aika. Teoksessa: Suomen lehdistön historia 3. Jyväskylä 1988.

TIITTULA, Liisa. Sanomalehtikielellä vaikuttamisen keinoista. Kielikello 2/1989.

TIRKKONEN-CONDIT, Sonja. Editorials as Argumentative Dialogues: Explicit vs. Implicit Expression of Disagreement in Finnish, English and American Newspaper Editorials. Teoksessa: VAKKI-seminaari VIII. Erikoiskielet ja käännösteoria. Vaasa 1988.

TOMMILA, Päiviö. Yhdestä lehdestä sanomalehdistöksi 1809-1859. Teoksessa: Suomen lehdistön historia 1. Kuopio 1988.